2009-1-RE

CAUSA 2009-1-RE

Número de registre 08-2009. Recurs d'empara

SENTÈNCIA DEL 8 DE JUNY DEL 2009

_____

BOPA núm. 45, del 17 de juny del 2009

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 16 de gener del 2009, per la representació processal de la Sra. Maria Catalina Granados Martínez, mitjançant el qual interposa recurs d'empara contra l'aute del 29 de maig del 2007, dictat per la Secció Penal de la Batllia i contra els autes del 25 de setembre del 2008 i del 12 de desembre del mateix any, dictats pel Tribunal de Corts, per haver-se produït una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció en el seu vessant del dret a la presumpció d'innocència, reconegut a l'article 10.2 de la Constitució, i atès que demana al Tribunal Constitucional que dicti una sentència que declari la vulneració del dret fonamental esmentat, que anul·li "la resolució dictada tenint en compte les anotacions d'antecedents penals cancel·lades de la senyora Maria Catalina GRANADOS MARTÍNEZ i declarant la responsabilitat de l'Administració de Justícia en les vulneracions comeses, tal com propugna l'article 92.2 de la Llei Qualificada del Tribunal Constitucional";

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41.2, 88 i 98 c);

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol sisè;

Vist l'informe del Ministeri Fiscal del 16 de febrer del 2009;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 30 de març del 2009 que va admetre a tràmit la causa, sense efectes suspensius;

Vistes les al·legacions presentades, dintre de termini, per la part recurrent;

Vistes les conclusions formulades, dintre de termini, per la recurrent i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe del magistrat ponent, Sr. Pierre Subra de Bieusses;

Antecedents

Primer

El 25 d'abril del 2007, mitjançant Ordenança Penal, la Sra. Maria Catalina Granados Martínez va ser condemnada per un delicte menor de conducció d'un vehicle automòbil en un estat del qual es podia derivar un perill per al trànsit a causa del consum de begudes alcohòliques (article 268.1 del Codi penal) a un mes d'arrest nocturn condicional i a la privació del permís de conduir per un període de

10 mesos.

Segon

Dos dies més tard, la condemnada va sol·licitar que se l'autoritzés a conduir per tal de poder dur a terme la seva tasca laboral com a cartera.

Tercer

El 29 de maig del 2007, en l'aute d'execució de la pena, la Secció Penal de la Batllia va acordar no donar lloc a aquesta petició, atès l'elevat grau d'alcoholèmia registrat i atesa la reincidència en fets similars.

Quart

La defensa de la Sra. Maria Catalina Granados Martínez va presentar un recurs d'apel·lació contra aquesta decisió davant el Tribunal de Corts i va al·legar que no es podien tenir en compte els antecedents penals de la seva representada, perquè havien estat cancel·lats.

Cinquè

El 25 de setembre del 2008, el Tribunal de Corts va considerar que els antecedents penals, tot i haver estat cancel·lats, poden representar senyals o indicadors de la personalitat de la persona i poden ser valorats per l'òrgan judicial en fase d'execució o fins i tot en el moment de dictar condemna en la mateixa resolució, de conformitat amb els paràmetres de l'article 53 del Codi penal i va desestimar el recurs d'apel·lació.

Sisè

La defensa de la Sra. Maria Catalina Granados Martínez va formular un incident de nul·litat d'actuacions, ja que considerava que la decisió del Tribunal de Corts vulnerava la presumpció d'innocència i un judici de durada raonable.

Setè

El 12 de desembre del 2008, el Tribunal de Corts va decidir estimar parcialment l'incident de nul·litat d'actuacions respecte del dret a un judici de durada raonable, però va desestimar la resta de les pretensions i va confirmar el seu aute del 25 de setembre del 2008.

Vuitè

El 16 de gener del 2009, la representació processal de la Sra. Maria Catalina Granados Martínez va presentar un recurs d'empara en què manifesta que s'ha vulnerat el seu dret a la presumpció d'innocència pel fet d'esmentar els seus antecedents penals cancel·lats com a motiu de rebuig de la seva demanda de modificació de l'execució de la pena. Aquesta part recorda que l'article 264 del Codi de procediment penal disposa que la cancel·lació produeix l'anul·lació de l'antecedent a què afecti i que les dues condemnes anteriors per haver conduït sota els efectes de l'alcohol havien prescrit en el moment en què es va rebutjar la seva demanda de modificació de la pena. Per consegüent, si els seus antecedents penals estaven cancel·lats, calia concloure que qualsevol efecte de l'antecedent cancel·lat quedava sense validesa i que, per tant, en el seu cas concret, les circumstàncies personals que s'havien de valorar eren, precisament, la manca d'antecedents, perquè s'havia produït la seva rehabilitació i no el contrari.

Per acabar demana al Tribunal Constitucional que dicti una sentència que declari la vulneració del dret fonamental esmentat, que anul·li "la resolució dictada tenint en compte les anotacions d'antecedents penals cancel·lades de la senyora Maria Catalina GRANADOS MARTÍNEZ i declarant

la responsabilitat de l'Administració de Justícia en les vulneracions comeses, tal com propugna l'article 92.2 de la Llei Qualificada del Tribunal Constitucional".

Novè

El 16 de febrer del 2009, el Ministeri Fiscal va presentar un informe en què considerava que procedia la inadmissió a tràmit d'aquest recurs per una manca manifesta de contingut constitucional d'acord amb les disposicions de l'article 37.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional.

En efecte, d'una banda, la recurrent obvia que la seva pretensió era la modificació d'una resolució ferma i només podia ser modificada si haguessin existit elements de valoració diferents dels que existien quan la resolució va ser dictada. I, d'altra banda, la modificació de la forma d'execució de la pena imposada és una facultat de l'òrgan jutjador i no una obligació, que s'ha de verificar en funció de les circumstàncies concretes i personals de la persona condemnada, sense que això vulneri la presumpció d'innocència perquè la persona ja ha estat condemnada i es tracta de l'execució d'una pena imposada i acceptada.

Així doncs, el Ministeri Fiscal sol·licita la inadmissió a tràmit del recurs d'empara 2009-1-RE.

Desè

El 30 de març del 2009, el Tribunal Constitucional va acordar admetre a tràmit la causa, sense efectes suspensius.

Onzè

El 9 d'abril del 2009, la recurrent va presentar un escrit d'al·legacions en què precisa que el recurs d'empara no es dirigeix contra la sentència recaiguda després del corresponent procediment d'Ordenança Penal, en què la recurrent va acceptar la pena proposada, sinó que l'objecció fa referència a la motivació d'una decisió recaiguda en el moment de l'execució de la pena. Aquesta part no pretén la modificació d'una resolució ferma, la petició d'aquesta part consistia en demanar la modificació del règim de compliment de la pena, i el recurs d'empara no tenia cap relació amb la fermesa o no de la sentència, sinó que fa referència als motius que porten a una decisió posterior.

Aquesta part reconeix que les decisions sobre l'execució de la pena són una facultat de l'òrgan jutjador, però reitera que en considerar els antecedents penals cancel·lats per motivar la seva decisió, l'òrgan judicial va vulnerar el dret a la presumpció d'innocència de la recurrent.

Així mateix, tampoc es discuteix el fet que no s'accedís a la petició de la condemnada sobre l'execució de la pena. Tant sols demana la declaració de la vulneració del dret al·legat, que es declari la nul·litat de les resolucions vulneradores i que es declari la responsabilitat de l'Administració de Justícia.

Dotzè

El 8 de maig del 2009, la representació processal de la recurrent i el Ministeri Fiscal, van presentar, respectivament, els seus escrits de conclusions en què reprodueixen els arguments i les al·legacions continguts en els seus escrits anteriors.

Fonaments jurídics

Primer

Abans de desenvolupar les al·legacions contra les decisions de la Batllia i del Tribunal Superior de Justícia, la recurrent precisa, per tal d'evitar confusions, que el recurs d'empara no es dirigeix

contra la sentència recaiguda després del corresponent procediment d'Ordenança Penal, en què la recurrent va acceptar la pena proposada, sinó que l'objecció fa referència a la motivació d'una decisió recaiguda en el moment de l'execució de la pena. Aquesta part no pretén la modificació d'una resolució ferma, la petició d'aquesta part consistia en demanar la modificació del règim de compliment de la pena, i el recurs d'empara no tenia cap relació amb la fermesa o no de la sentència, sinó que fa referència als motius que porten a una decisió posterior sobre l'execució de la sentència.

Afegeix que "És, doncs, no contra la Sentència ferma, sinó contra l'Aute dictat en referència a la petició de modificació de l'execució de la pena, que s'adrecen els successius recursos d'aquesta part, i més concretament no contra la decisió que recull, sinó únicament contra el motiu que ha portat a prendre aquella decisió."

Cal destacar que si prenem a la lletra aquesta darrera formulació, hauríem de concloure a la inadmissibilitat a tràmit de la demanda en la mesura que un recurs d'empara només es pot adreçar contra el dispositiu d'una decisió i no contra el o els motius que el fonamenten. Tanmateix, el Tribunal Constitucional no serà rigorós en excés sobre aquest punt, ja que una interpretació més liberal de les al·legacions de la recurrent permet considerar que tot i que dirigeix el seu recurs "únicament contra el motiu que ha portat a prendre aquella decisió", en realitat ho fa contra les decisions mateixes, ja que, in fine, sol·licita al Tribunal Constitucional "declarar la nul·litat de les resolucions adoptades."

Segon

Per tal de fonamentar la seva demanda, la recurrent, els darrers escrits de la qual no aporten cap element nou en relació amb el seu escrit inicial d'empara, invoca la vulneració, tant per la Batllia, com pel Tribunal de Corts, del seu dret a la presumpció d'innocència.

De les seves al·legacions es desprèn:

- que segons els termes de l'article 264 del Codi de procediment penal, en matèria d'antecedents penals, la seva cancel·lació produeix l'anul·lació a què afecti;

- que les dues condemnes anteriors per conducció sota els efectes de begudes alcohòliques estaven cancel·lades en el moment de la presa de decisió de desestimació de la seva petició de modificació de l'execució de la pena;

- per aquest motiu, a partir del moment en què els antecedents penals estaven cancel·lats se'n derivava que qualsevol efecte de l'antecedent cancel·lat quedava sense validesa i que, per tant, en el seu cas particular "les circumstàncies personals a valorar eren, precisament, la manca d'antecedents per haver-se produït una rehabilitació, no el contrari."

Tercer

Així doncs, la recurrent argumenta que per tal de desestimar la seva petició de modificació de l'execució de la pena, l'aute del 29 de maig del 2007 de la Batllia i les decisions del Tribunal de Corts del 25 de setembre del 2008 i del 12 de desembre del mateix any, van fer referència, de manera no ajustada a dret, a dues condemnes anteriors cancel·lades, a les quals calia aplicar l'article 264 del Codi de procediment penal, d'acord amb el qual "la cancel·lació produeix l'anul·lació de l'antecedent a qui afecti."

En cas de suposar que aquesta referència fos irregular pel fet de ser contrària a l'article 264 esmentat, es podria presentar un recurs de cassació en un altre ordre jurídic que el nostre, ja que el procediment de cassació no existeix en el sistema jurídic andorrà i que el Tribunal Constitucional, la jurisprudència del qual està consolidada sobre aquest punt, ultrapassaria el seu rol si es comportés com un jutge de cassació.

Dit això, quina és la consideració que s'ha de donar a la referència dels delictes anteriors de la recurrent. Segons la recurrent mateixa "la paraula "anul·lació" que recull el text de l'article 264 del Codi de Procediment Penal significa que qualsevol efecte de l'antecedent cancel·lat queda sense validesa, tant els efectes que l'antecedent pugui tenir en relació a la constatació de la circumstància de reincidència com en relació a qualsevol altra valoració, com pugui ser la de la personalitat del condemnat."

Aquesta anàlisi que no es sustenta sobre cap referència jurisprudencial no convenç necessàriament.

Si examinem els supòsits i les solucions en dret comparat, convé preguntar-se si la recurrent no confon les conseqüències de la cancel·lació amb les de l'amnistia, que és una figura diferent.

L'amnistia, que suprimeix de manera retroactiva el caràcter delictiu vinculat a uns fets, té com a conseqüència la prohibició per a tothom de recordar, en la forma que sigui, o de fer subsistir en qualsevol document, les condemnes penals, les sancions disciplinàries o professionals cancel·lades.

La recurrent pretén situar el debat en aquest terreny, tanmateix, el supòsit de cancel·lació de l'article 264 del Codi de procediment penal andorrà no és un supòsit d'amnistia.

La cancel·lació, sota la llum del dret comparat, sembla més propera a la figura que, per exemple, el dret penal francès preveu amb el terme "prescription", d'acord amb la qual la pena prescrita es considera com executada, però sense que els fets que l'ha van motivar desapareguin i persisteixin malgrat la desaparició de les seves conseqüències jurídiques.

El raonament de la recurrent sobre els efectes de la cancel·lació prevista a l'article 264 del Codi de procediment penal és discutible, i això tant més en aquest cas quan la consideració dels antecedents d'alcoholèmia que havien derivat de les condemnes cancel·lades no havien intervingut en el marc de la instància susceptible de condemnar la recurrent i que aquesta consideració hagués pogut condicionar. Aquests antecedents tan sols van ser tinguts en compte en el moment de la petició de modificació de l'execució de la pena anteriorment pronunciada i esdevinguda definitiva per l'acceptació de l'interessada.

Ens trobem en el cas de figura segons el qual el jutge havent de pronunciar-se de manera discrecionària tan sols sobre les modalitats de l'execució d'una pena definitiva i coneixent que els antecedents estaven cancel·lats (ja que precisa que la cancel·lació es va fer el 15 de juny del 2004) va considerar que "els antecedents cancel·lats podien ser presos en compte a l'hora de valorar les circumstàncies personals de la penada."

Hem d’admetre que va voler, relativament a un element important de l’expedient, tenir un coneixement més profund de la causa. Ara bé, com ho ha jutjat el Tribunal Europeu dels Drets Humans (v. p. ex. TEDH, 6 de juny del 2000, causa 34130/96, Morel c/ França) “el coneixement acurat del dossier pel jutge no implica un prejudici que impedeixi que se’l consideri imparcial en el moment del pronunciament sobre el fons (…) i l’apreciació preliminar de les dades disponibles tampoc implica un judici previ de l’apreciació final.”

En aquest cas concret, no es pot retreure als jutges andorrans d’extreure d’aquests antecedents unes conseqüències desfavorables per a la recurrent en relació amb la modificació de l’execució de la seva pena, les seves resolucions adoptades en coneixement d’aquests antecedents només van fer que confirmar, tant en primera instància, com en apel·lació, la solució inicialment adoptada per l’Ordonança Penal del 25 d’abril del 2007, que va ser adoptada sense tenir constància d’aquests mateixos antecedents penals.

Per consegüent, ja que aquesta al·legació sobre la cancel·lació dels antecedents penals no va ser determinant i tal com la recurrent admet en la seva demanda “podía haver estat denegada en base a varies circumstàncies”, l’hem de considerar sobreabundant i per aquest mateix motiu com a no susceptible per censurar les decisions objecte de recurs.

En aquesta fase de l’examen de les al·legacions de la demanda hem d’admetre que no resulten convincents, tanmateix això és subsidiari, ja que, anant a allò que és essencial, hem d’analitzar aquesta argumentació des d’un altre angle.

Quart

Efectivament, quin és el fons del raonament de la recurrent?

Al·lega que la referència realitzada pels jutges dels seus antecedents penals cancel·lats, hauria vulnerat el seu dret a la presumpció d’innocència, reconegut a l’article 10.2 de la Constitució.

Per tal de pronunciar-nos en relació amb aquest argument cal determinar quin sentit s'ha de donar a aquest dret. S'admet de manera unànime que aquest dret constitueix un dels fonaments del dret penal i que, atesa la seva importància, no s'aplica de manera exclusiva al procediment penal, en el sentit estricte del terme, sinó que també s'aplica a tots els processos relatius a la "matèria penal" en un sentit ampli, és a dir en qualsevol instància susceptible de finalitzar amb el pronunciament d'una sanció.

D'acord amb una accepció simple però àmpliament admesa, convé entendre per presumpció d'innocència el fet que qualsevol persona sospitosa o processada és innocent fins que la seva culpabilitat no hagi estat establerta i que no hagi estat condemnada de manera irrevocable. Aquest és el sentit que donen a aquesta norma legislacions i jurisprudències nacionals diverses, així com textos internacionals. L'article 11 de la Declaració universal dels Drets Humans de 1948 disposa que "Qualsevol persona acusada d'un acte delictiu és presumeix innocent fins que la seva culpabilitat hagi estat legalment establerta en el decurs d'un procediment públic en el qual haurà disposat de totes les garanties necessàries a la seva defensa". L'article 48.1 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea disposa que "Qualsevol persona acusada d'una infracció penal és presumeix innocent fins que la seva culpabilitat hagi estat legalment establerta". Evidentment, cal citar l'article 6.2 del Conveni per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals d'acord amb el qual "Qualsevol persona acusada d'una infracció és presumeix innocent fins que la seva culpabilitat hagi estat legalment establerta."

Una vegada la presumpció d'innocència definida, la seva vulneració és materialitza quan, abans qualsevol condemna o més precisament abans l'esgotament de les vies de recurs, es presenta públicament una persona com a culpable dels fets que fan l'objecte d'una investigació o d'una instrucció judicial.

És clar que el dret a la presumpció d'innocència i l'eventualitat de la seva vulneració només tenen sentit i només poden tenir un abast efectiu en el context d'una instrucció susceptible de conduir a l'establiment de la culpabilitat i, per consegüent, al pronunciament d'una sanció. Efectivament, la presumpta innocència no és pot assimilar a la innocència, ja que si aquest dret atorga una protecció a la persona que es presumeix innocent, concretament pel que fa a la càrrega de la prova, és perquè existeix el risc que no ho sigui.

Per tant, constatem de manera evident que el cas objecte d'aquest recurs d'empara no correspon al cas de figura esmentat.

En les instàncies que van donar lloc, primer davant la Batllia, després davant el Tribunal de Corts, a la referència dels antecedents penals cancel·lats, la recurrent no estava sent jutjada, la seva culpabilitat no havia d'establir-se i, per tant, no havia de ser condemnada. El dret a la presumpció d'innocència no hi intervenia i, doncs, no podia ser víctima d'una vulneració d'aquest dret les característiques del qual no es podien aplicar a la causa sotmesa al jutge.

Altrament dit, tractant-se d'una causa on no hi havia acusació, ni cap eventualitat de declaració de culpabilitat, ni condemna, la qüestió de la vulneració de la presumpció d'innocència no era procedent.

Per consegüent, en demanar l'anul·lació de les resolucions objecte de recurs i la responsabilitat de l'Administració de justícia per tal com s'hauria vulnerat el dret a la presumpció d'innocència, reconegut a l'article 10.2 de la Constitució, la recurrent fonamenta el seu recurs en un motiu sense relació amb el litigi i, per tant, que no es pot invocar útilment, és a dir sobre un motiu inoperant.

DECISIÓ:

En atenció a tot el que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

Primer

Declarar que no s'ha vulnerat el dret de la recurrent a la presumpció d'innocència.

Segon

Desestimar el recurs d'empara 2009-1-RE.

Tercer

Publicar aquesta sentència, d'acord amb el que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal de la Sra. Maria Catalina Granados Martínez, al president de la Batllia, al president del Tribunal de Corts i al Ministeri Fiscal, ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 8 de juny del 2009.

Carles Viver Pi-Sunyer
President

Pierre Subra de Bieusses
Vicepresident

Miguel Herrero de Miñón
Magistrat

Didier Maus
Magistrat